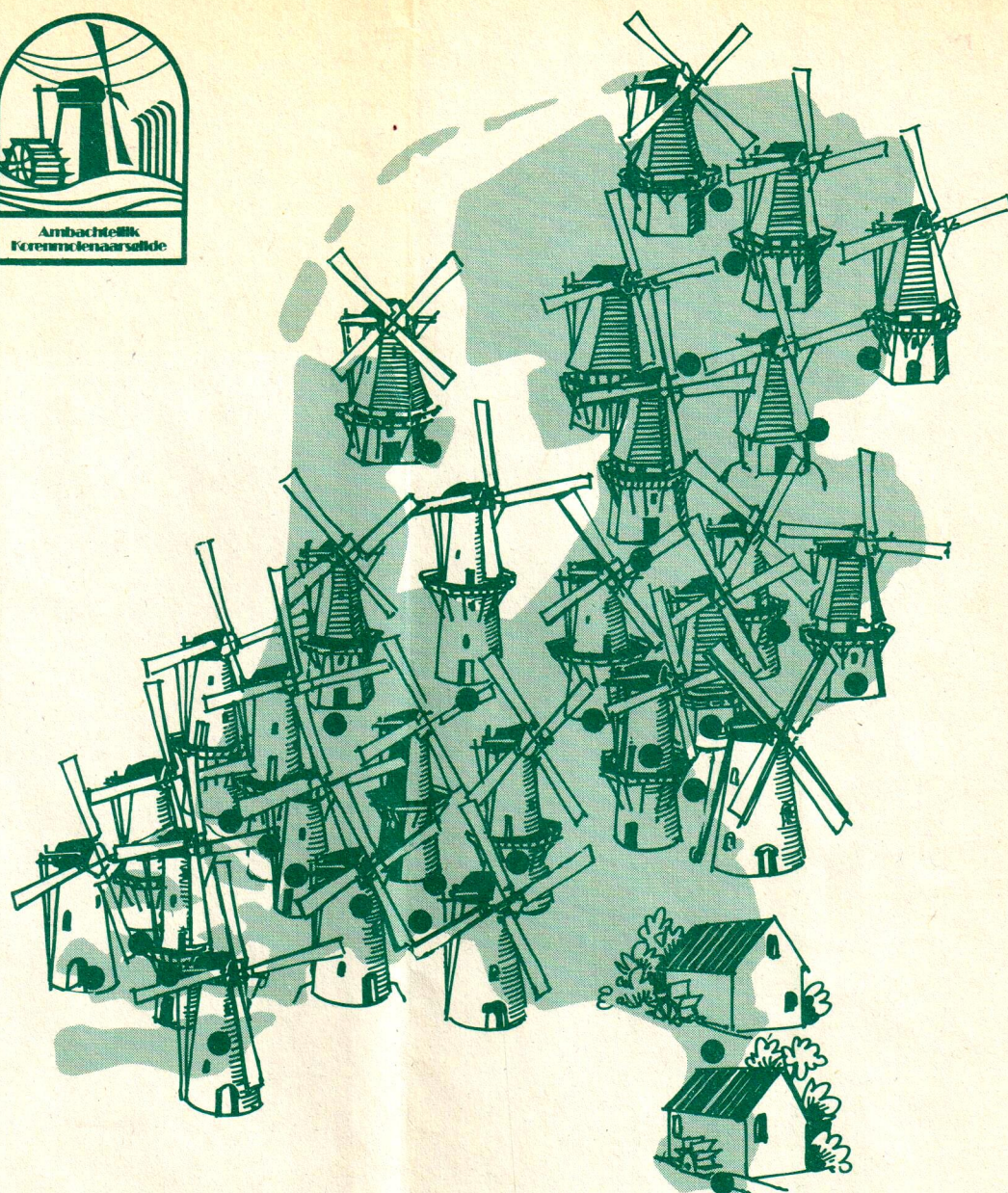

VAN HARVEAR OETGOTT

Uitgave Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, Postbus 3086, 3101 BE SCHIEDAM

MEI/JUNI 1985 - Nummer 64 - Verschijnt 2-maandelijks

Tel ze maar: het zijn er 28. Achtentwintig korenmolens die verspreid over Nederland meer dan een stief kwartierke in de week aan het malen zijn. Ze staan op de 'landkaart' die we bij gelegenheid van de aanstaande molendag uitgeven. We hebben méér malende deelnemers, gelukkig; maar de 28 vormen de voorhoede met hun recht om het embleem van ons gilde te voeren, omdat zij bo ren de ton in de week malen...

Waarom is die ton nou zo belangrijk? Niet omdat we gek zijn op grote getallen. Wel, omdat we menen dat alleen een voortdurend in bedrijf zijnde molen bewijst dat er een echte levensvatbaarheid bestaat voor het molenaarsbedrijf. Op 28 plekken in het land wordt - hier meer, daar minder - bewezen dat het kán. Dat het ambacht springlevend is. Daarbij groeit het ook en we geloven er stellig in, dat steeds meer vakmolenaars

het een begerenswaardige zaak vinden om te streven naar een grotere omzet, een florerend muldersbedrijf en dús naar het voeren van het gilde-embleem.

Dat is tegelijk de reden waarom we van de komende deelnemersvergadering ook weer zo'n hoge verwachting koesteren. We komen in Wervershoof, op de molen van Adrie Peereboom en Jan Tollenaar, niet bijeen omdat het zo leuk is een club van ouwe rotten te hebben. Dat is een gezellige bijkomstigheid. Nee - het gaat ons om de serieuze kijk op dit vak dat om de dooie dood niet overleefd is of uit de tijd zou zijn. Anno 1985 verdiepen wij ons, molenaars, op een eigentijdse manier in de boeiende geheimen van ons vak.

We maken ons klaar - zagezegd - voor het magische jaar 2000. U doet toch óók mee?

Algemene Deelnemersvergadering

van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde 22 mei 1985 te Wervershoof

PROGRAMMA

Vanaf 9.00 uur (of eerder) bezichtiging van molen "De Hoop", in bedrijf.

10.00 uur Koffie in café-restaurant Het Zwaantje, hoek 6, Wervershoof, waar de verdere dag wordt gehouden.

10.30 uur Algemene Deelnemersvergadering

- Jaarverslag
- Uitreiking certificaten
- Inkoop en Keuring
- Korenmolendag
- Dag uit in september
- Enige algemene punten.

12.30 uur Lunch

Middagprogramma

13.30 uur Hr. H.L. Bokhorst, Lezing en demonstratie
Wat is onberispelijk basisgraan?
Verontreinigingen in tarwe.

14.45 uur Theepauze

15.15 uur Hr. J. Jansen

- Vergelijking vochtmeetapparatuur; verschillen in typen.
- Van 2 monsters kan ieder het vochtgehalte bepalen.

16.45 uur Einde middagprogramma.

17.00 uur Deelname aan de gezamenlijke warme maaltijd.
Opgave hiervoor vóór 12.30 uur deze dag. Lijst gaat rond.

Meenemen vochtmeetapparatuur.

Iedereen wordt verzocht zijn vochtmeetapparatuur mee te nemen. Er zijn twee grote monsters tarwe aanwezig, waarvan het juiste vochtgehalte bekend is. Iedereen krijgt een beter inzicht in de typen die voorhanden zijn, niet alleen bij de molenaars, maar ook in de handel.

Na deze middag weet je meteen of je vochtmeter betrouwbaar is. Het belooft weer een interessante dag te worden.

Tot 22 mei!

Ingeslikt...

In het jan./feb. nummer van Van Haver Tot Gort is het standpunt van het bestuur van het AKG over de Cruesliaktie van Quaker Oats in niet te verstane bewoordingen vertolkt door onze redakteur.

Het AKG was het duidelijk oneens met deze promotieactiviteit die gedragen werd door de Vereniging "De Hollandse Molen" en het Gilde van Vrijwillige Molenaars. De redenen zijn duidelijk gemaakt in dit betreffende nummer. Na het verschijnen van deze Van Haver tot Gort kwam de Cruesli op de markt en het boekje "Werkende Korenmolens in Nederland".

N.a.v. de twee onjuistheden in het genoemde boekje werd bij de Reclamecodecommissie in Amsterdam een klacht ingediend tegen Quaker Oats, de fabrikant van Cruesli.

De klachten waren:

1. 'Cruesli, granen en molens horen bij elkaar!' Dit is niet waar. Cruesli is een fabrieksprodukt, dat niet eens op een molen kan worden gemaakt.

2. Het boekje heet "Werkende korenmolens in Nederland". Er wordt door de titel gesuggereerd dat de 53 in het boekje voorkomende molens dé werkende korenmolens zijn.

Slechts twee molens daarvan zijn enkele dagen per week in bedrijf. De overigen alleen maar op zaterdag of eens per 14 dagen. Er staan zelfs enkele molens in vermeld, die niet eens kunnen werken.

De avond vóór 20 maart, toen de klacht bij de Reclamecodecommissie behandeld zou worden, is er overleg geweest met het bestuur van het Gilde

van Vrijwillige Molenaars. Het gilde van V.M. heeft zich zozeer met de Cruesliaktie verbonden dat zij onze klacht tegen Quaker Oats als een aanval op het door haar gevoerde beleid beschouwde. Gevraagd werd aans om de klacht tegen Q.O. alsnog in te trekken. Na overleg besloot het bestuur van het AKG de klacht, die de volgende dag behandeld zou worden, in te trekken.

Motief hiervoor is dat de prille samenwerking ernstig gevaar zou lopen. Te meer omdat de komende cursus "Cursus voor de Korenmolenaar" een resultaat is van deze samenwerking tussen de molenorganisaties. Onze klacht was uitsluitend gericht tegen Q.O., die onjuistheden verspreidde. Het gilde van V.M. verdedigde de promotieactiviteit van Q.O., die zij voor de promotie van korenmolens op de koop toe namen.

Onze onvrede tegen deze actie blijft dan ook bestaan en we hopen dat in de toekomst molenorganisaties elkaar niet meer met dergelijke activiteiten in de haren zitten.

Het bestuur

BESTEL AFFICHES & FOLDERS

3

Zaterdag 11 mei is het weer Nationale Molendag. Op deze dag is het weer alle hens op de maalzolder én beneden bij de deur om de drommen mensen, kijkers, fietsers en kopers op te vangen. Deze dag moet weer met beide handen aangegrepen worden om van een succesvolle dag te kunnen spreken. Alle ingrediënten, buiten veel zon en wind, zijn de laatste jaren al volop besproken. Zorg dat er iets interessants te doen en te zien (malen) is op de molen, dat deze er onberispelijk bij staat en dat dit ook voldoende bij het publiek bekend is. Meld de kranten wat er zoal te gebeuren staat en wat er allemaal te zien is.

Als bijzonderheid dit jaar geeft het AKG vóór de Nationale Molendag een strooifolder uit en een affiche met

daarop een kaart met de deelnemende korenmolenaarsbedrijven, die meer dan 1000 kg per week malen.

De folder is van A-5 formaat met tekst en ruimte voor een stempel van de molen aan één kant en de kaart van Nederland met de molens van het AKG, die de het schild voeren. Deze folders zijn door de molenaars per 1000 stuks te bestellen. Prijs per 1000 stuks f 26,75 excl. btw.

Het affiche is van A-3 formaat. In 2 kleuren eenzijdig bedrukt, erop de kaart van Nederland met de AKG-molens die tenminste 1000 kg per week malen en dus het schild voeren. Prijs per stuk f 0,60 excl. btw.

Te bestellen zo gauw mogelijk bij mevr. G. Leemburg, op dinsdag tel. 010-261291.

Een succesvolle Molendag gewenst!

11 1981 MEI

NATIONALE landelijke fietsdag

de hollandsche molen

MOLENDAG

molenzaterdag: 1 juni · 6 juli · 3 aug · 7 sept

m.m.v. alle molenorganisaties

AKG kan verzekering sluiten voor deelnemers

Sinds kort heeft de stichting Vrienden van de Gelderse Molen een uitgebreide aansprakelijkheidsverzekering afgesloten met de verzekeringsmaatschappij Centraal Beheer t.b.v. de vrijwillige molenaars en cursisten, die binnen haar regio werkzaam zijn. Het uitgebreide zit 'm hierin, dat de schade aan de molen zelf, veroorzaakt door de (vrijwillig) molenaar of cursist door de verzekering gedekt wordt tot een bedrag van f 100.000,— per gebeurtenis, met een eigen risico van f 250,—. Deze dekking is uitzonderlijk, omdat doorgaans een dergelijke schade afgewezen wordt op grond van de opzicht-clausule.

Ook voor de ambachtelijk korenmolenaar is deze verzekering interessant, m.n. voor die molenaars, die "hun" molen gehuurd hebben van een gemeente of een partikulier eigenaar. Maar ook iedere molenaar, die (vrijwillig) molenaars opleidt, of die gebruik maakt van de diensten van vrijwilligers kan zijn voordeel hierbij doen. Daarom heeft het bestuur van het AKG gemeend een oriënterend gesprek te voeren met Centraal Beheer over de mogelijkheid eenzelfde verzekering af te

sluiten t.b.v. haar deelnemers. Dit blijkt inderdaad mogelijk te zijn. Kontrakt-partners zijn evenwel niet de individuele molenaars of molenaarsbedrijven, maar Centraal Beheer enerzijds en het AKG anderzijds. Het AKG vertegenwoordigt haar deelnemers in deze.

De uitgebreide aansprakelijkheid houdt het volgende in:

- een normale wettelijke aansprakelijkheid, tot een bedrag van f 1.000.000,— per gebeurtenis, maar verder ongelimiteerd.
- een produktaansprakelijkheid, tot een bedrag van f 1.000.000,— per gebeurtenis, met een maximum van f 2.000.000,— per jaar. Veevoer is uitgesloten.
- aansprakelijkheid t.a.v. de molen, waarop men werkzaam is, tot een bedrag van f 100.000,— per gebeurtenis.

Nieuwe vorm

Deze nieuwe vorm van verzekering, schade aan de molen zelf, veroorzaakt door handelen of nalaten van de (vrijwillig) molenaar, verdient alle aandacht. In Nederland zijn dergelijke schadegevallen vaker voorgekomen. Dan moest meestal de eigenaar zelf in de beurs tasten bij herstel. Deze schade wordt nu dus door de verzekering gedekt. In de polis is ook begrepen schade aan personen, personeelsleden, bezoekers en derden aan goederen van ondergeschikten en goederen van derden. Uitgesloten is schade aan goederen onder opzicht en schade aan de

molen als gevolg van brand en/of explosie. Schade aan goederen van ondergeschikten is niet verzekerd indien ondergeschikte aan eigen goederen schade toebrengt.

Voorts blijft uitgesloten: schade toegebracht door een bezoeker; schade waarbij de dader niet te achterhalen valt; opzettelijk toegebrachte schade en schade die niet veroorzaakt wordt door een onrechtmatige daad en/of wanprestatie van de (vrijwillig) molenaar. In geval van schade aan de molen zal de eigenaar moeten bewijzen, dat de (vrijwillig) molenaar een onrechtmatige daad heeft gepleegd op grond waarvan de schade kan worden geclaimd bij de verzekeraar. Indien de molen door ouderdom of achterstallig onderhoud schade oploopt, is de (vrijwillig) molenaar als gebruiker van de molen niet zonder meer aansprakelijk voor de schade. In dat geval moet de eigenaar zelf de schade dragen.

De premie, die de stichting Vrienden van de Gelderse Molen heeft afgesloten, bedraagt per vrijwillig molenaar/cursist f 40,— per jaar. Waarschijnlijk zal de premie per deelnemer van het AKG hoger komen te liggen, vanwege het dagelijks gebruiken van de molen en een hogere produktie dan van een vrijwillig molenaar. De precieze hoogte zal nog nader bekend gemaakt worden. Op de algemene deelnemersvergadering, die op 22 mei gehouden zal worden, zal gepolst worden of er onder onze deelnemers belangstelling bestaat voor deze verzekering.

't Is nog geen vetpot. Maar Frans Limbeek bouwt aan zijn molenbedrijf

Ik kan er niks aan doen, maar ik moet aan die oud-Hollandse schilder van kerkinterieuren, Saenredam, denken als ik in de Hackforter molen in Vorden achter molenaar Frans Limbeek aanklauter, de lange ladders op. Dat komt door de witgepleisterde wanden en door het feit dat je vanaf de steenzolder tot aan de kapzolder de gebinten open ziet: je kijkt door alles heen. Dat geeft een beetje gewijde sfeer, die nog versterkt wordt door de stilte van het dorp om deze tijd van de dag: de late middag.

Frans Limbeek - zelf ook niet een van de luidruchtigsten - kwam in maart 1982 met deze molen in innige aanraking: hij begon 'm van de gemeente, die sedert 1960 eigenaresse is, te huren. De molen was op dat moment vervuild en verwaarloosd. Weliswaar

hadden in opdracht van de gemeente de molenmakers de stenen al schoongemaakt, en konden de wieken veilig draaien, maar daar hield het ook wel mee op. Alles moest aan kant worden gebracht omdat er sedert 1965 niet meer met de molen gemalen was. En schone stenen of niet: er moest wel een nieuw scherpstel op.

Uit de streek

Molenaar Limbeek, uit de streek afkomstig, kon je jarenlang tegenkomen op de molen van Adrie Peereboom in Wervershoof. Daar leerde hij in alle stilte belangrijke delen van zijn vak. En nu is hij in Vorden bezig zich een eigen molenaarsbedrijf te scheppen. Dat is nog geen vetpot, maar het lukt al steeds beter. Contacten met bakkers lopen goed en wekelijks worden toch al enkele tonnen meel afgeleverd. Bij malen hoeft het bovendien niet te blijven: Frans heeft zich de middelen verschafte om ook tarwe te pletten en om meel-

soorten te mengen. Voor de toekomst komt er zeker ook nog wel een bloembuil van. Maar overhaasten doet Frans de boel niet.

Ik sjok dus achter de mulder aan om in de kap te beginnen.

We staan op een zolder die vorig jaar helemaal is vernieuwd. Al het gaande werk dateert van het jaar waarin de Hackfortermolen werd gebouwd: in 1851. Het ziet er allemaal prima uit. Wat je niet kunt zien, de keerneuten, blijkt er minder goed aan toe: de hele handel moet worden vervangen. De gietijzeren as is er in 1942 in gekomen. Dat was het jaar waarin de molen werd opgekalefaterd, na vanaf 1920 onttafeld te hebben gestaan. In '42 was er weer werk voor de molen, omdat er op geen andere manier meer gemalen kon worden als gevolg van de schaarste aan dieselolie. De baron van het landgoed Hackfort, waarnaar de molen is genoemd, gaf de opdracht voor die fikse opknappbeurt in het oorlogsjaar. (De baron blijkt overleden en inmiddels behoort zijn landgoed aan Natuurmonumenten).

Frans wijst nog op de kammen in het bovenwiel, die hij eruit mept als hij noodgedwongen met de motor moet malen. Die motor drijft via een rondsel op het spoorwiel de steen aan.

Typerend aspect

We zakken. Ter hoogte van het oude en nu ongebruikte kammenluiwerk wijst m'n begeleider op een voor Achterhoekse molens typerend aspect, namelijk dat de stenen zo laag in de molen zijn opgesteld. Dat komt door het vele loongemaal dat vroeger verricht moest worden. Om overbodig loopwerk te voorkomen werden de stenen zo laag mogelijk gehouden. Zo is de steenzolder de stellingzolder, die normaal gesproken maalzolder zou zijn.

Over dat luiwerk: dat is ook in 1942 veranderd. Er is een sleepluiwerk ingekomen rustend op het spoorwiel. Frans denkt erover de luizolder, die er nu niet

is, erin te leggen. Dat geeft meer opslagruimte en bovendien de gelegenheid wat bovenkaren boven de stenen te maken. Natuurlijk zal dan het oorspronkelijke kammenluiswerk weer in ere worden hersteld.

Het spoorwiel passerend zie je nieuwe kammen. Dat wil zeggen: ze zijn al tien jaar oud, maar zijn in feite tot 1982 nooit gebruikt.

Op de steenzolder treffen we twee koppels stenen, allebei kunststenen. Het ene koppel (17er) wordt gebruikt voor het malen, het andere (16er) is de breeksteen. Toen Frans op de molen kwam was het scherpstel van de maalsteen goed. Dat van de andere steen was bedoeld om er haver mee te malen. Het was een holle steen. Dat ouwe scherpstel heeft Frans er met behulp van de heer Abelskamp en diens zoon, die vlakbij wonen in Warnsveld, helemaal afgehaald.

Over hulp gesproken, Frans zegt veel hulp te hebben van vrijwilligers. 'Ik hoef tenminste niet voor elke zak op en neer te lopen', zegt hij. Want het gaat

op de Hackforter nog allemaal met zakjes in de steenkaar. De mulder staat dan ook nog maar aan het begin van zijn carrière. Een verdere uitmonstering van de molen heeft nog tijd, met het groeien van de klandizie.

Schavotje

In het halve zolderdeel dat nieuwe planken heeft gekregen (de andere helft is dit jaar aan de beurt), steekt een bult omhoog. Een afgetimmerd schavotje dat de aandrijfriem van de electromotor op de maalzolder aan het oog onttrekt. Die motor heeft Frans in Noord-Holland opgeduikeld, van een voormalige maalterij. Vroeger heeft er op de molen in Vorden een dieselmotor gestaan, maar die was al verdwenen toen Frans de molen betrok. Over waren nog een as en een spil. Die heeft-ie benut om er de 25 pk electromotor op aan te sluiten. Dat maakte het wel noodzakelijk om een knots van een drijfriem aan te brengen, omdat een electromotor nu eenmaal sneller draait. Het is zo'n kolossaal ding geworden

dat Frans een stuk uit de balk en zelfs een moot uit de steenzoldervloer moest zagen.

Op de stelling - die uitzicht biedt over een mooi stil dorp - buigt een plank vervaarlijk onder m'n voeten. Dit jaar worden planken en liggers dan ook vervangen. De gemeente betaalt. De gemeente is trouwens een uitstekende huisbaas en werkt heel positief mee bij het instandhouden van de molen. Er is pas een nieuwe lier op de staart gezet, met een extra vertraging erop, omdat-ie zo zwaar kruidde. De schoren van de staart zijn niet al te best. Die komen ook nog aan de beurt. Voorrang heeft het wiekenkruis. Vooral bij de as zijn de roeden op een linke manier doorgeroest. Aangezien de hekken en kleppen er ook niet florissant voorstaan moet alles in één keer worden vernieuwd. Dat worden dus Ten Havekleppen op de binnenroe en de andere roe met Van Busselneuzen, systeem Groot Wesseldijk. Dat zijn losse aluminium-neuzen, die je er gemakkelijk af kunt halen en gemak dient de molenaar. Frans wijst nog op de zeilen. Van twee ouwe zeilen van Wervershoof heeft hij er in huisvlit zelf één goede gemaakt en het tweede zeil heeft-ie erbij gekocht. Die zeilen zijn nog jaren goed, ook voor de nieuwe wieken.

Inclusief bel

Een zolder lager treffen we dus de motor met zijn grote wiel en drijfriem. Op die motor zit ook de menger aangesloten, die op wind- en motorkracht kan werken. De menger wordt gebruikt voor het bevochtigen van het graan, maar ook om meelsoorten (zoals voor viergranenmeel) te mengen. Bijna zou je de zelf gemaakte reguleerder voor de maalsteen over het hoofd zien. Inclusief bel voor wanneer de steen leeg is.

Op de begane grond staat een knaap van een pletwals, een oude breekwals opgehaald van een bloemfabriek in Berkel Rodenrijs. Het ding had ook nog dienst gedaan als haverpletter. Begin vorig jaar heeft Frans Limbeek 'm in bedrijf genomen. Het is een dubbele pletter, waarvan hij alleen de voorste gebruikt. Dat levert 'm in een uur tijd 500 tot 600 kilo geplet product op. Werkt uitsluitend op de motor.

Dan is er een mengketel voor een ton. In een andere hoek een silo voor 5,6 ton. De tarwe wordt erin geblazen. De molenaar moet zelf opzakken en zijn goed naar boven luien.

Mijn voldaanheid met het bezoek was nog groter geweest als er nou ook nog een zuchtje wind had gestaan. Maar ja...

J.H.

«DE VRIJHEID» 1785-1985

«WE WAREN VAN PLAN ER 'IETS' AAN TE DOEN...»

Het gebeurt je natuurlijk niet elke dag als molenaar dat je molen tweehonderd jaar bestaat. Dat is dan ook de reden waarom we op 'De Vrijheid' dachten er 'iets' aan te gaan doen. Een jaar van tevoren werden al heel wat ideeën geboren tijdens de koffiepauzes, maar het was nog een jaar verder en dus is er dan niet zo'n grote haast... Maar toch: het denken ging door. Oude ambachten, braderie, iets met de jeneverindustrie en ga zo nog maar een tijdje verder.

Al snel bleek dat zoiets door één persoon niet te regelen is. Dus moest er een commissie komen. Nu hebben we het geluk, dat we als Stichting Molen De Vrijheid in Schiedam óók nog één Stichting De Schiedamse Molens hebben. De kontakten waren al zeer intensief, maar werden toen nog frekwenter. En zo werd van lieverlee het groepje denkers en doeners steeds groter: de VVV, de gemeente, winkeliersverenigingen, Echte Bakkersgilde.

Het resultaat is dat we straks in de maand mei elke zaterdag een feestelijke gebeurtenis te beleven hebben met als klapstuk de 25e mei. Dan is er een grote braderie en zien we een hoop op de molens betrekking hebbende ambachten bij elkaar.

Deskundige leiding

Op 4 mei starten we met een broodbakdag voor thuisbakkers en -baksters. In de molen staan er die dag een elektrische oven, een rijkskastje en grote tafels om erop te kneden opgesteld. Iedere klant kan langs komen om nu eens onder deskundige leiding van een ervaren bakker op een toch huiselijke manier brood te kneden, op te maken en te bakken. Ook zullen demonstraties worden gegeven van hoe je van brooddeeg figuren kunt maken.

Daarnaast vindt er op diezelfde 4e mei de al haast traditionele broodbakwedstrijd plaats, die in andere jaren op molendag wordt gehouden. De wedstrijd staat - hoe kan het anders - in het teken van het 200-jarig bestaan van de molen: dat moet dus in de baksels tot uitdrukking worden gebracht. Het hele gebeuren vindt in de molen plaats. Het is immers op 4 mei ook dodenherdenking en daarmee willen we toch rekening houden.

De zaterdag daarop is het Molendag en Fietsdag.

Deze dag voeren twee fietsroutes naar de molen. Van één van de routes vormt 'De Vrijheid' zelfs het eindpunt. De bakkers zorgen voor een hap onderweg. Op De Noord - de buurmolen - worden crêpes (flinterdunne pannenkoekjes) gebakken.

We verwachten genoeg drukte...

Borrelglaasje

Zaterdag 18 mei staat in het teken van het gedistilleerd. Want daarmee heeft 'De Vrijheid' alles te maken gehad in het verleden. Op die dag wordt in Schiedam het gedistilleerd-Museum geopend. Er wordt een beeld onthuld, getiteld 'De brandersknecht' en twee distilleerderijen zijn voor het publiek geopend. Je moet dan wel een toegangsbewijs hebben: te kopen op de molen 'De Vrijheid', in de vorm van een borrelglaasje. En natuurlijk is ook de molen zelf open voor bezoekers.

Een week later begint de zaterdag 25

Historische quizz

Het twee-eeuwig bestaan van 'De Vrijheid' in Schiedam wordt door molenaars en afnemers (de Echte Bakkers uit de regio) aangegrepen voor een fikse publiciteitsactie.

Alle bakkers geven aan hun klanten wedstrijdformulieren uit met een historische quizz. Het idee erachter is mensen te laten uitknobelen hoe de wereld erbij lag toen De Vrijheid werd gebouwd, met vragen als: Welke opera schreef Mozart in 1785, waar hing Napoleon in die tijd uit en kenden we al een luchtballon?

Voor iedereen die meedoet is er een mooie molentegel als prijs: daar zijn er dan ook ettelijke duizenden van in de maak. Hoofdprijzen zijn reizen.

Voor de kinderen is er een kleurwedstrijd. En natuurlijk grijpen de bakkers de gelegenheid aan om hun molenbroodsoorten, waarvoor zij het meel van de jarige molen betrekken, extra onder de aandacht te brengen.

mei al vroeg met een visconcorso in het water van de Noordvest, waar 'De Vrijheid' al tweehonderd jaar zijn voeten in staat nat te houden. Op de winkelstraat bij de molen (de Parkweg) komt die dag een braderie en langs de Noordvest zullen de ambachten te zien zijn die alles van doen hebben met wat er op de tweehonderd jaar oude molen is uitgespookt. Dat wil zeggen dat men er de molenmaker kan ontmoeten, de zeilmaker, de smid, de kuiper en de zevenmaker, de glasblazer, enzovoort. Daarbij komt dan ook nog een bedrijvenpresentatie van Schiedamse ondernemingen.

In het water van de Noordvest komt een ponton te drijven: het podium voor de muziek. Er komt ook een extra ponton-brug over de vest, zodat de bezoekers gemakkelijker rond zullen kunnen lopen.

Verzamelaars van molenkaarten komen ook aan hun trekken: op de braderie is één winkel waar een ruilbeurs wordt gehouden. 's Avonds is er het optreden van een muziekgroep op het ponton en het feest wordt afgesloten met een drijvend vuurwerk, op de Noordvest.

Zakkendragersgilde

Om de hele feestmaand in te leiden zijn we van plan het zakkendragersgilde weer even tot leven te roepen. Daar komen dan een ouwe schuit aan te pas, paard en wagen en vele trappen met nog meer treeën en natuurlijk de zakkendragers zelf.

Alsof dat allemaal nog niet genoeg is er de hele maand vanaf de 10e mei een tentoonstelling in het stedelijk museum over 200 jaar molen 'De Vrijheid', met veel informatie over het brandersverleden in Schiedam. Op het museumplein komt een ouderwetse kaapstaander te staan, compleet met rechtmast en hijsblokken.

U ziet, het idee om er 'iets' aan te doen is een beetje uit de hand gelopen. Af en toe vragen we ons dan ook af waarom we die hele heisa ook al weer begonnen waren. Maar gelukkig vinden we de aanleiding van alle drukte toch ook regelmatig weer terug in de vele publicaties: "Hij staat er toch echt tweehonderd jaar". Dus toch wel een goede reden om er een echt feest van te maken en tegelijkertijd Schiedam een beetje te promoten.

De molenaars van 'De Vrijheid'

't Hart van de molen (7)

We vervolgen onze serie 'Het hart van de molen', waarvoor we leentjebuur spelen bij 'De Molenaar' van 1949. In dat jaar schreef molenaar Dirksen (Rijnsberg) een reeks artikelen over de behandeling van stenen.

Indien men de kunststeenfabrikant vertelt, dat men met 20 pk. 1000 kg gerst wil malen, dan weet de leverancier wel, dat er geen fijn meel verlangd kan worden. Hij zal een steen leveren, die zeer veel snijkracht moet bezitten, een steen die dus kort maalt en weinig bloem geeft.

De hoeveelheid bloem, die een steen moet leveren, is een bindend aanknopingspunt, want de productie van bloem kost de meeste kracht. Zou men zeer goed gerstemeel willen malen, dan zou men al heel gunstig moeten werken, als men met 25 pk b.v. 600 kg zou halen. Ik noemde hier voor gerstmalen; twee gevallen, waarbij we enorme verschillen hebben. We hadden de verschillen nog groter kunnen nemen, want er zijn voorbeelden genoeg bekend, dat men de gerst zo fijn maalt, dat men met een beschikbaar vermogen van 25 pk nog geen 600 kg kan malen, maar slechts 500 kg.

Uitzonderingen

In bijna alle gevallen mag een kunststeen, die voor veevoederdoeleinden gebruikt wordt de maximum snijkracht bezitten. Daar zijn maar enkele uitzonderingen op.

Uitzonderingen zijn, als men blank moet malen, dat wil zeggen, als men meel verlangt, dat zeer veel bloem bevat en niet donker of grauw van kleur mag zijn. Dit komt practisch alleen voor bij het malen van gerst. Maar ik geloof, dat er op het ogenblik geen gevallen zijn, dat deze eis gesteld wordt. Voor een juist begrip zullen we het toch even behandelen.

Als men blank meel verlangt, dan is het noodzakelijk, om het witte meellichaam van de korrel in zo klein mogelijke deeltjes uiteen te wrijven. Het meel moet dus de maximum hoeveelheid bloem bevatten. Als men in het meel nog griesdeeltjes voelt, als het meel dus nog niet volkomen zacht is, dan is dat een teken, dat het meel blanker gemalen kan worden.

Daar komt nog iets bij. De graankorrel, en laten we nog maar even bij gerst blijven, de gerst heeft ook nog een

grote hoeveelheid kaf. Als we de kafdelen kort, te kort malen, dan verdelen we de donkere kleur over het blanke uitgemalen meel en het resultaat is dan wel goed, maar het meel lijkt toch minder blank, dan wanneer we de bast niet teveel verpoederen. Men ziet dan weliswaar in het laatste geval de min of meer grote kafdelen, maar het meel zelf is dan belangrijk blanker.

Wat we hier over gerst vertellen, dat hebben we ook bij tarwe en bij rogge. Als de cliënten zeer blank meel verlangen, dan moet men de zemel van de tarwe of rogge sparen, dus groot trachten te houden, maar de meelkern geheel uitmalen. Zou men voor zulke soortgelijke doeleinden een steen gebruiken met een grote snijkracht, dan bereikt men zijn doel nooit. In zulke gevallen moeten we juist een steen hebben met een zeer geringe snijkracht, een steen, die glad loopt, dus

op de maalbaan glad wil worden. Een steen, die we zonodig moeten helpen, om hem meer snijkracht te geven.

Gelijke hardheid

Als een kunststeen glad moet lopen, dan moet de fabrikant de steen samenstellen uit deeltjes, die zoveel mogelijk van gelijke hardheid zijn. Het bindmiddel mag in geen geval wegroven. Het moet zo hard zijn, dat er zo weinig mogelijk snijkantjes ontstaan. De steen wordt in zulke gevallen van zuivere, niet-poreuze Franse kwarts gemaakt. Als men zulk een steen altijd voor hetzelfde doel gebruikt, dus voor het malen van graan voor bloemig meel, dan zijn voor de steen de eigenschappen aanwezig, om tot een gunstig resultaat te komen.

Een tweede vraag is nu, welke fijnheid van kwarts men zal gebruiken. Hierover

lopen de meningen uiteen, of misschien is het nog iets anders, men is zonder daar een bepaalde reden voor te hebben, geneigd om voor dit gestelde doel zeer fijne kwarts uit te kiezen. Schrijver is van oordeel, dat men juist voor bloemig meel zeer grove kwarts moet gebruiken voor het samenstellen van de steen. De stukjes zo regelmatig mogelijk.

Na het inmalen vormen de zo dicht mogelijk aaneengesloten kwartsstukjes grote platte oppervlakken met weinig scherpe randen. Men krijgt dan, wat men noemt een dode steen, d.w.z. een steen, die glad loopt en een klein snijvermogen heeft. Een steen, die de taaiere delen van de graankorrel niet kan verpoederen, maar wel de meelkern tot bloem maalt.

Ook een steen van fijne kwarts kan behoorlijk goed malen, maar een steen, die van grove kwarts is samengesteld, heeft een kleine snijkraft.

Veel molenaars zullen het hiermede niet eens zijn. Zij zullen betere resultaten hebben gehad met een fijnere kunststeen. Maar dan hebben ze ook zo goed als zeker met bij-omstandigheden te maken.

De steen van grove kwarts heeft de moeilijkheid, dat die zich minder snel aanpast. Reeds de nieuwe steen zal langer moeten malen eer dat deze in de juiste conditie is gekomen en daaruit zal een molenaar gemakkelijk willen afleiden, dat deze steen voor het doel minder geschikt is. Maar, eenmaal ingemalen, zal men er een zeer goed product mee kunnen malen.

Een steen, samengesteld uit fijne kwarts, is eerder in conditie, maar het oppervlak wordt minder glad, de steen behoudt meer snijkraft. Men kan er wel goed mee malen, maar voor blank meel is de grove kwarts toch beter.

De steen uit fijne kwarts samengesteld, past zich sneller aan en dat kan wel eens voordeel hebben, als men er ook

graan mee maalt, dat wel kort gesneden en griezelig mag (of moet) zijn.

Veronderstel, dat men met de steen een honderd zak bloemig meel heeft gemalen en men gaat dan over op graan, dat kort en griezig meel moet opleveren, dan kan men, zodra men de steen hiervoor instelt, na tien zak malen al merken, dat de steen meer snijkraft krijgt. Omgekeerd, als men honderd zak griesmeel heeft gemalen en men gaat over op fijn meel, dan past een steen van fijne kwarts zich sneller aan en na enige zakken meel, die niet geheel aan de eisen voldoen, kan men snel verbetering merken.

Als men dus beide doeleinden met één paar kunststenen nastreeft, dan moet men geen grove, maar fijne kwarts kiezen, maar overigens voor één van beide doeleinden, hetzij griezig en kort, dan wel bloemig en blank meel, kan men grove kwarts kiezen. Zou men een steen van grove kwarts nu eens voor het ene, dan weer voor het andere doel gebruiken, dan duurt het te lang voordat zulk een steen weer is ingemalen. Is de steen door langdurig grof en scherp malen ruw geworden, dan heeft de steen weer lange tijd nodig om zich in te stellen op het verkrijgen van bloemig zacht meel. Dan denkt en zegt men, die steen is ongeschikt voor bloemig meel. Maar als men nu maar volhoudt, dan komt dat zeker in orde.

DIRKSEN

500e Molenroe

De heer Derks uit Beegden liet ons weten dat zijn bedrijf op 20 april de 500e molenroe aflevert. Dat is gerekend vanaf het begin van het werk van de onderneming in 1968. De roede is bestemd voor de molen 'Overwaard' in Kinderdijk.

Derks zegt door het hele land te werken. Het is een van de drie bedrijven die speciaal zijn toegerust om molenroeden te maken. Een mooi jubileum.

Kou maakt 'zanderig'.

Piet Huygens, molenaar van 'De Oude Knecht' in Akersloot, legde ons een vraag voor die we graag aan onze lezers doorgeven. Misschien dat iemand het antwoord weet en het ons toe wil sturen.

"Hoe komt het dat bij langdurig vriezend weer, waarbij dus zowel de stenen als de tarwe (veel) kouder zijn dan nul graden, het zo moeilijk is om bloemig meel te malen? Het meel voelt 'zanderig' aan. Collega's hebben dezelfde ervaring, maar kunnen evenmin de juiste oorzaak aangeven. Bij stijgende temperatuur wordt alles weer normaal."

Een vraag, kennelijk geïnspireerd door de afgelopen gedenkwaardige winter...

Wie helpt ermee?

Al staat ons Gilde dit jaar niet op de Naturamed-Memo beurs '85 in de Jaarbeurs (7 tot 11 mei komt slecht uit zo net voor molendag) wel is toegezegd dat van 3 tot en met 8 juni ons gilde op Hoog-Catharijne in Utrecht met een stand aanwezig zal zijn.

Een gebeuren met beroepen en activiteiten, die in het teken staan van Veluwe-promotie. Wij krijgen de kans om de inspanningen van ons gilde naar buiten te brengen.

Deelnemers of donateurs, die een of meerdere dagen tijd hebben om de stand te helpen inrichten, molensteen rollen, bemannen of bevrouwen, folders uitdelen, stenen billen, etc. wordt verzocht contact op te nemen met Hans Dobbe. Tel. 08370-18120. De dagen duren van 11.00-17.00 uur.

Kopij voor het volgende nummer graag vóór 1 juni 1985 binnen op het redactie-adres: Beukendreef 6, 4631 SG Hoogerheide.

C.L. ROKVEN

bliksembeveiliging-onderhoud inspectie

Voor aanleg, onderhoud en inspectie van de bliksembeveiliging van Uw molens, vraag vrijblijvend informatie aan

C. L. ROKVEN
v. Homberghlaan 14
5491 GN Sint-Oedenrode
tel. 04138-74651 tussen 13.00 - 17.00 uur

**Voor meelzakken
en zakband
naar**

Van Randeraad's Zakkenhandel

Zuidzijde 118a
2411 RW BODEGRAVEN
Telefoon (01726) 16139
's Avonds na 18.00 uur:
telefoon (03488) 614